

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

КОЛОМІЄЦЬ Альона Анатоліївна

УДК 378 : 37.091.3:930.1

**ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
ЗАСОБАМИ ІСТОРИОГРАФІЇ**

13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Вінниця - 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Вінницькому національному технічному університеті, Міністерство освіти, науки, молоді та спорту України, м. Вінниця.

Науковий керівник: **Клочко Віталій Іванович**,
доктор педагогічних наук, професор,
Вінницький національний технічний університет, кафедра
вищої математики, м. Вінниця.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України
Романовський Олександр Георгійович,
Національний технічний університет
“Харківський політехнічний інститут”,
проректор з науково-педагогічної роботи,
завідувач кафедри педагогіки і психології
управління соціальними системами, м. Харків;

Годованюк Тетяна Леонідівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини, м. Умань.

Захист відбудеться “17” травня 2011 року о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 05.053.01 у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32.

Автореферат розісланий “15” квітня 2011 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

А. М. Коломієць

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. На сучасному етапі розвитку професійної освіти в Україні актуалізується проблема пошуку ефективних моделей підготовки майбутніх фахівців технічних спеціальностей на основі розвитку їхньої навчально-пізнавальної мотивації. Завдання вищої школи – готувати освічену молодь – майбутнє нашої країни, яка б засвоїла не лише основи знань, а й оволоділа методами наукового пізнання, зрозуміла цінність та важливість наукової думки як досвіду попередніх поколінь. Надзвичайно важливим і першочерговим наслідком цього процесу є формування позитивної мотивації студентів до навчально-пізнавальної діяльності. Усвідомлення студентами важливості вивчення дисципліни через розуміння динамічності її розвитку та перспективи застосування, взаємозв'язок з іншими дисциплінами спонукає до формування мотивації пізнавального, професійного мотивів, мотиву досягнення успіху. Синтезуючись, вказані мотиви, утворюють позитивну мотивацію до навчання, що є необхідним стимулюючим чинником досягнення рівня фахівця технічного напрямку. Адже саме мотивація, що становить сукупність мотивів, є поштовхом та стимулом будь-якої діяльності, зокрема, навчально-пізнавальної.

Порівняльний аналіз потреби суспільства у фахівцях технічного напрямку та низьким рівнем мотивації навчання студентів під час здобуття професії дав можливість виявити суперечності в досліджуваній проблемі: між завданнями, що поставлені суспільством перед вищою школою у підготовці висококваліфікованих фахівців (інженерів) та низьким рівнем мотивації навчання студентів технічних спеціальностей, їхньою низькою успішністю; між доцільністю використання в навчально-виховному процесі засобів історіографії як способу формування мотивації навчання студентів технічних спеціальностей та недостатністю їх застосування; між недосконалістю навчальних програм, у яких виділяється час лише на поверхове, формальне вивчення теорій та понять, і необхідністю ґрунтовного пояснення походження та розвитку понять для їх усвідомлення та вивчення студентами; між доцільністю гуманізації технічної освіти та недостатньою кількістю методичних засобів, розроблених з цією метою.

Вищезазначені суперечності детермінують *проблему* дослідження, що виступає як підвищення рівня мотивації до навчально-пізнавальної діяльності студентів технічних спеціальностей за допомогою засобів історіографії.

Проблемі мотивації навчання в педагогіці, психології, педагогічній психології присвячено багато уваги. Дослідження цієї проблеми переконують у специфічній неоднорідності та складності понять мотиву, мотивації та мотиваційної сфери. Серед сучасних науковців, які займаються вивченням проблем мотиваційної сфери та закономірностей її формування у студентському віці, слід відзначити дослідження В. Галузьяка, В. Клачка, І. Жадан, І. Зарубінської, К. Кальницької. В роботах Л. Божович, В. Ковальова, О. Леонтєва, А. Маркової, В. Ляудіс суттєвий наголос ставиться на полімотивованій діяльності; мотивацію як динамічний процес розглядають К. Ізард, І. Ільїн, А. Маслоу, М. Савчин; мотивацію як сукупність стимулів розглядають Д. Мазоха, Н. Опанасенко, Н. Юдіна. У роботах Л. Божович,

С. Рубінштейна досліджено закономірності формування мотиваційної сфери. Дисертаційне дослідження мотивації Т. Чаусової охоплює проблеми гендерних особливостей студентів у процесі формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності, дослідженням мотивації дітей у шкільному віці займалася О. Барна, проблеми формування мотивації вивчення педагогічних дисциплін майбутніми вчителями праці і професійного навчання досліджувала Л. Міхеєва, у роботах Н. Арістової, О. Яцишина, показано формування мотивів вивчення іноземної мови.

Питаннями вивчення історичних матеріалів у вищій школі займалися В. Бевз, Т. Годованюк, В. Андріанов та ін. Проблема формування мотивації навчання студентів технічних спеціальностей мало досліджена.

Аналіз актуальності визначеної проблеми та недостатність її теоретичної розробки дозволив обрати тему дослідження *“Формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів технічних спеціальностей засобами історіографії”*.

Зв’язок дисертаційного дослідження з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації входить до плану наукових досліджень кафедри вищої математики Вінницького національного технічного університету. Науковий пошук виконувався в межах теми: “Теорія і практика формування вмінь дослідницької діяльності студентів технічних університетів засобами інформаційно-комунікаційних технологій” (державний реєстраційний номер 0105U002424).

Тема дисертаційного дослідження затверджена на засіданні вченої ради Вінницького національного технічного університету (протокол № 13 від 3.07.2008), узгоджена Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 8 від 29.10.2008).

Мета дослідження – визначити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови щодо сформованості мотивів навчання студентів технічних спеціальностей засобами історіографії.

В процесі дослідження перевірялася **гіпотеза** про те, що включення засобів історіографії у навчальний процес підвищує рівень мотивації до навчально-пізнавальної діяльності за таких умов: використання сформованої методичної системи впровадження засобів історіографії в навчальний процес; забезпечення професійної компетентності викладачів; систематичне підкріплення в студентів мотивації до оволодіння професійними знаннями і навичками; залучення студентів до активної пошукової роботи.

Відповідно до мети і гіпотези було визначено такі **завдання дослідження**:

1. На основі аналізу психологічної, педагогічної та методичної літератури визначити стан дослідження проблеми мотивації студентів до навчання, з’ясувати суть понять мотиваційної сфери, визначити їх характеристики у контексті досліджуваної проблеми.

2. Обґрунтувати педагогічні умови формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності засобами історіографії.

3. Провести експертне оцінювання серед викладачів ВНЗ та вчителів шкіл; експериментально перевірити ефективність процесу формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності засобами історіографії.

4. Розробити навчально-методичні матеріали для студентів і викладачів з досліджуваної проблеми.

Об'єктом дослідження є професійна підготовка майбутніх інженерів.

Предмет дослідження: педагогічні умови формування мотивації до навчально-пізнавальної діяльності майбутніх інженерів засобами історіографії.

Методологічну основу дослідження становлять: гносеологічні основи наукового пізнання, зокрема, теорія про формування мотиваційної сфери особистості, теорія формування мотивів навчально-пізнавальної діяльності, вікова психологія, загальнонаукові та педагогічні підходи сучасної теорії навчально-виховного процесу у ВНЗ, методологія історії математики, фізики, інженерії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів, присвячені *історії та методології*, праці вітчизняних та зарубіжних дослідників.

Теоретичну основу дослідження становлять положення теорії навчальної діяльності (Л. Божович, І. Зязюн, І. Лернер, А. Маркова, В. Шахов), здобутки професійної педагогіки (С. Гончаренко, Р. Гуревич, Н. Кузьміна, Н. Ничкало, О. Шестопалюк), наукові дослідження з проблем мотивації та активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів (Ю. Бабанський, К. Ізард, І. Ільїн, А. Маслоу, Н. Мойсеюк, М. Савчин, С. Сисоєва, М. Сметанський, Х. Хекхаузен, П. Якобсон), доцільність використання історичних матеріалів у навчально-виховному процесі (В. Бевз, Г. Бевз, Б. Гніденко), теорії інтеграційних процесів у професійній школі (М. Берулава, І. Козловська), питання інформатизації освіти (В. Биков, В. Клочко, А. Коломієць).

Нормативною базою дослідження є Закон України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, “Про професійно-технічну освіту” інші нормативні документи Міністерства освіти і науки України.

Для розв'язання поставлених завдань застосовувалися такі **методи** науково-педагогічних досліджень:

- *теоретичні* – аналіз та узагальнення психолого-педагогічної та навчально-методичної літератури з проблеми дослідження, порівняльний аналіз, систематизація одержаних даних;

- *емпіричні* – педагогічне спостереження за процесом навчання студентів та аналіз їхньої навчальної діяльності, вивчення світоглядних уявлень студентів (бесіди, анкетування), бесіди з викладачами, цілеспрямований педагогічний експеримент для перевірки формування у студентів позитивних мотивів до навчально-пізнавальної діяльності на прикладі вивчення фундаментальних дисциплін; застосування методів математичної статистики.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася в процесі підготовки фахівців технічного напрямку, педагогів технічних спеціальностей у Вінницькому національному технічному університеті, Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, Вінницькому технічному коледжі, Вінницькому національному аграрному університеті, Національному університеті біоресурсів і

природокористування (м. Київ). Усього в експерименті взяли участь 512 студентів. В анкетуванні також взяли участь 23 учні Вінницької загальноосвітньої школи № 27.

Організація та етапи дослідження. Дисертаційне дослідження проводилося в три етапи впродовж 2005-2010 років.

На першому, констатувальному етапі (2005-2006 рр.), було проведено аналіз стану досліджуваної проблеми в психологічній та педагогічній літературі. На цьому етапі визначено мету, гіпотезу і завдання, об'єкт і предмет дослідження.

На другому етапі (2007-2008 рр.) нами досліджувалися різні методичні підходи до формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності. Певним чином емпірично застосовувалися в навчальному процесі окремі елементи теоретично розробленої методики підвищення рівня мотивації студентів до навчання, опрацьовувались питання добору відповідних методичних засобів. Це робилося як перші спроби щодо втілення підходу до формування мотивів навчальної діяльності та перевірки сформованої гіпотези.

На третьому, формувальному етапі дослідження (2008-2010 рр.), проводилась дослідно-експериментальна перевірка сформульованої гіпотези, здійснювалося узагальнення та систематизація одержаних результатів, було сформовано загальні висновки, оформлено кандидатську дисертацію.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів дослідження визначаються тим, що:

- *вперше* визначено педагогічні умови формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів засобами історіографії;

- *уточнено* основні мотиваційні поняття (мотив, мотивація, мотиваційна сфера, мотивування) та класифікацію мотивів щодо формування мотивації студентів технічних спеціальностей до навчально-пізнавальної діяльності засобами історіографії;

- *удосконалено* методику формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів на основі засобів історіографії;

- *подальшого розвитку* набули положення про доцільність використання інформаційно-комунікаційних технологій як допоміжного методу включення засобів історіографії в навчальний процес з метою формування мотивації до навчально-пізнавальної діяльності студентів технічних спеціальностей.

Практичне значення дослідження полягає в розробленні змісту, форм і методів процесу формування мотивації засобами історіографії, що можуть застосовуватися у навчанні студентів технічних спеціальностей, а також під час розробки навчальних посібників з природничих та технічних дисциплін, у розробленні методики експериментальної перевірки формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності засобами історіографії, а також у створенні та впровадженні в навчальний процес комплексу дидактичних матеріалів з проблеми дослідження. Видано та впроваджено в навчальний процес навчальний посібник "Теорія ймовірностей. Ч. 1. Історичні екскурси та основні теоретичні відомості", розроблено, видано та впроваджено в навчальний процес методичні рекомендації "Методичні рекомендації до формування мотивації студентів технічних спеціальностей засобами історіографії". Матеріали дослідження можуть бути використані викладачами вищих навчальних закладів під час формування

мотивації до навчально-пізнавальної діяльності в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців.

Особистий внесок здобувача в одержанні наукових результатів полягає у постановці проблеми та визначенні конкретних завдань для її розв'язання, створенні методичного забезпечення для педагогічного експерименту та безпосередній участі у всіх етапах його проведення. У навчальному посібнику, опублікованому спільно з Л. Тичинською “Теорія ймовірностей. Ч. 1. Історичні екскурси та основні теоретичні відомості”, особистий внесок здобувача полягає в розробці структури та змісту посібника, доборі історичного матеріалу, прикладів до теоретичної частини. У методичних рекомендаціях, опублікованих спільно з В. Ключком “Методичні рекомендації до формування мотивації студентів технічних спеціальностей засобами історіографії” автору належить ідея, добір матеріалу. У статті “Врахування мотиваційно-ціннісної сфери особистості при включенні історичних фактів у процес навчання при вивченні технічних дисциплін” автору належить аналіз підходів до сутності поняття “мотив”, розкриття питання психолого-педагогічних прийомів впливу на мотиваційну сферу під час формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Результати дисертаційного дослідження **впроваджено** у навчально-виховний процес Вінницького державного аграрного університету (довідка №01-1651 від 23.12.2008 р.), Вінницького технічного коледжу (довідка № Т/264 від 26.05.2009 р.), Національного університету біоресурсів і природокористування (м. Київ, довідка №4 від 24.05.2009 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 10/27 від 27.04.2009 р.), Вінницького національного технічного університету (довідка № 11/15 від 27.05.2009 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дисертаційного дослідження доповідались автором на конференціях: Всеукраїнській науково-практичній конференції “Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві: теорія, методологія, досвід у підготовці педагогічних та інженерних кадрів” (м. Луцьк, 2009 р.), VII Міжнародній науково-практичній конференції “Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі” (м. Кривий Ріг, 2008 р.), VIII Міжнародній науково-практичній конференції “Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми” (м. Вінниця, 2008 р.), II Міжнародній науково-практичній конференції “Інформаційні технології в наукових дослідженнях і навчальному процесі” (м. Луганськ, 2006 р.), Міжнародній науково-практичній конференції “Викладач і студент: суб’єкт-суб’єктні відносини” (м. Черкаси, 2008 р.), міжнародній конференції “Вища школа України: удосконалення якості підготовки фахівців” (м. Черкаси, 2009 р.), VIII, IX міжнародних науково-практичних конференціях “Гуманізм та освіта” (м. Вінниця, 2006 р., 2008 р.), XI, XII міжнародній наукових конференціях імені академіка М. Кравчука (м. Київ, 2006 р., 2008 р.), XXXVII науково-технічній конференції (м. Вінниця, 2008 р.). Основні положення та висновки дисертації обговорювались на науково-технічних конференціях викладачів та студентів, науково-методичних семінарах кафедри вищої математики Вінницького національного технічного університету (2005-2011 рр.).

Публікації. За темою дослідження опубліковано 15 наукових праць. З них 8 у наукових фахових виданнях з переліку ВАК України, 5 у наукових збірниках і тезах конференцій, 1 – навчально-методичний посібник, 1 – методичні рекомендації.

Структура і обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (всього 225 джерел) та додатків. Повний обсяг дисертації становить 271 с., основний зміст – 183 с., робота містить 10 таблиць, 14 рисунків, 25 діаграм.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність вибору теми дослідження, визначено його мету, завдання, гіпотезу, розкрито об'єкт і предмет, методи, методологічну й теоретичну основу дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення, визначено експериментальну базу, впровадження і апробацію основних положень дослідження.

У першому розділі **“Теоретичні основи формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів технічних спеціальностей засобами історіографії”** проаналізовано праці з проблеми дослідження, розкрито основні підходи до розуміння сутності понять “мотивація”, “мотив”, “мотивування”, “мотиваційна сфера”.

Аналіз психологічної та педагогічної літератури свідчить, що мотивація - це складне психологічне утворення, яке різними науковцями трактується по різному. Зокрема, С. Рубінштейн вважає, що мотивація є комплексом спонук; на думку Є. Ільїна, мотивація становить систему процесів, що відповідають за спонування і діяльність; мотивацію також розглядають як процес формування мотиву (І. Джидар'ян).

Мотивацію ми визначили як інтегрований комплекс, систему взаємопов'язаних і підпорядкованих мотивів діяльності особистості. Формування *мотивації навчально-пізнавальної діяльності* схарактеризовано в роботі як процес зовнішнього цілеспрямованого впливу на мотиваційну сферу особистості спеціальними прийомами, методами, засобами, в результаті чого утворюється стійкий інтерес до навчальної дисципліни, усвідомлення важливості її вивчення, внутрішнє бажання до саморозвитку, до опанування нових знань.

Мотив у роботі визначено як комплекс стимуляторів, інтегрованих з потребами особистості, який спонукає її до діяльності. Поняття мотивації стосовно мотиву є ширшим і вторинним, тому його дослідження передбачає дослідження мотиву як первинного поняття. Під *мотивуванням* розуміємо процес активізації внутрішніх спонукальних сил поведінки особистості, результатом чого є утворення мотивів. Частина психіки людини, в якій відбувається формування мотивації (усвідомлення потреб, перехід потреб в мотиви – активізування спонукальних сил поведінки і діяння, динамічна та гнучка ієрархізація мотивів) окреслена нами як *мотиваційна сфера*.

Як зазначалося, поняття мотиву є первинним за відношенням до поняття мотивації, і є її основним утворювачем, тому наше дослідження значною мірою охоплює дослідження поняття мотиву. В роботі розглянуто різні підходи до його визначення. Зокрема, з моністичної точки зору мотив розглянуто як *потреба*

(Л. Божович, Л. Долинська, А. Маслоу, М. Матюхіна, З. Огороднійчук, С. Рубінштейн, О. Скрипченко), *мета* (К. Левін, О. Леонтьєв), *формулювання* (А. Левицький, К. Обуховський), *властивість* (М. Медсен, Х. Мюррей), *стан* (А. Ковальов, Н. Мойсеюк, П. Якобсон). Як *інтегральне психологічне утворення* мотив розглядають О. Лазурський, І. Ільїн, О. Яцишин, Л. Міхеєва. Деякі дослідники, серед яких К. Обухівський, надають мотиву динамічності, вважаючи його збудником до активності людини.

У психолого-педагогічних дослідженнях класифікація мотивів здійснюється в залежності від того, як класифікатор розуміє поняття мотиву. Оскільки, воно визначено не однозначно, то чіткої класифікації мотивів немає, існують лише окремі підходи до класифікації. Зокрема, Н. Мойсеюк виділяє *безпосередньо-спонукальні, перспективно-спонукальні мотиви, інтелектуально-спонукальні мотиви*, Л. Божович розподіляє мотиви на *безпосередні* (“походять від самої діяльності”) та *опосередковані* (“породжені всім соціальним контекстом, в якому проходить життя суб’єкта”). Поділу мотивів на *внутрішні* (пов’язані зі змістом діяльності та процесом її виконання) та *зовнішні* (безпосередньо не стосуються змісту навчальної діяльності) дотримуються у своїх роботах А. Вербицький, О. Леонтьєв, П. Якобсон, М. Сметанський, В. Шахов.

Н. Бордовська, А. Реан вважають доцільним поділ мотивів на а) “позитивні за своєю суттю”; б) “негативні”. На їхню думку важливими “позитивними” мотивами є пізнавальний мотив, мотив досягнення успіху (в який включено широкі соціальні мотиви, мотиви соціального та особистісного престижу), до “негативних” віднесено мотив уникнення неприємностей. Поділ мотивів на “позитивні” та “негативні” зумовлює умовний поділ мотивації на “позитивну” та “негативну”. Враховуючи цю думку, до мотивів, які утворюють першу групу мотивів (“позитивну” мотивацію) навчально-пізнавальної діяльності, ми віднесли *професійний мотив, мотив набуття знань, мотив “потреба в досягненні”,* мотиви, що утворюють другу групу - *прагматичний мотив, мотив уникнення неприємностей.*

У розділі висвітлено дослідження щодо визначення рівнів мотивів до навчально-пізнавальної діяльності, проведене серед студентів Вінницького державного аграрного університету та Вінницького національного технічного університету. Нами одержано такі результати. Студенти, які взяли участь у дослідженні, мають середній рівень мотиву “потреба в досягненні” (49%), середній рівень професійного (52,5%) і навчально-пізнавального мотивів (55%), а також високий рівень прагматичного мотиву (76%) і мотиву уникнення неприємностей (64%). В цілому аналіз одержаних результатів дає підстави зробити висновок про низький рівень “позитивної” мотивації та високий рівень “негативної” мотивації.

З метою формування позитивної мотивації до навчально-пізнавальної діяльності було розроблено методику використання засобів історіографії в навчальному процесі. *Засоби історіографії* – це сукупність історичних студій з певної проблеми, теми чи наукової галузі (дисципліни), що мають спільну просторово-хронологічну локалізацію та предметну область дослідження.

У межах дослідження поняття “засоби історіографії” *трактується* як поєднання статичного та динамічного елементів, що пов’язані діалектично, зокрема, статичний елемент включає в себе історичні матеріали, історичні джерела, біографічні дані, які пройшли або проходять аналіз, синтез науковцями, а динамічний елемент – це система, сукупність методів, способів одержання та подання даної інформації.

До *науково-методичних напрямів* уведення засобів історіографії в навчальний процес з метою мотивування студентів до навчально-пізнавальної діяльності належать: а) усвідомлення важливості матеріалу, що вивчається; б) розширення наукового кругозору та формування наукового світогляду; в) підвищення інтелектуального рівня; г) сприяння залученню студентів до самоосвіти і науково-дослідної роботи; д) історичні факти дають змогу студентам бачити логічну послідовність у структурі навчального матеріалу, тобто здатність співвідносити факти вже доведених тверджень з пошуком їх відкриття; розкрити динаміку розвитку наукових знань і проводити їх систематичне переосмислювання. Сучасні науковці зазначають, що історичні екскурси є методичним прийомом, який сприяє реалізації *наступності* у процесі навчання; е) введення історичних аспектів дозволяє показати, що історія науки є обов’язковою складовою загальної історії та історії культури, необхідною умовою розвитку сучасної науки; є) гуманізація та гуманітаризація освіти.

У дисертації теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів технічних спеціальностей засобами історіографії: використання сформованої методичної системи впровадження засобів історіографії в навчальний процес; забезпечення професійної компетентності викладачів; систематичне підкріплення у студентів мотивації до оволодіння професійними знаннями і навичками; залучення студентів до активної пошукової навчальної роботи.

У другому розділі **“Методика формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів технічних спеціальностей засобами історіографії”** нами було виділено методичні прийоми та шляхи включення засобів історіографії у навчальний процес. Включення історичних матеріалів у навчальний процес передбачається двома шляхами: 1) *“пряме введення” (безпосереднє)* у процес навчання передбачає включення в навчальні програми спецкурсів з історії “технічних наук”; 2) *“непряме (опосередковане) введення”* засобів історіографії у процес навчання передбачає систематичне (але не заплановане програмою) включення історичних екскурсів у навчальний процес, може відбуватися кількома шляхами: історичні факти можуть бути повідомлені самим викладачем, можуть бути підготовлені та повідомлені студентами під керівництвом викладача на практичних, лекційних заняттях, гурткова робота, проведення конференцій, створення Інтернет сайтів тощо.

Основні елементи методики застосування засобів історіографії з метою підвищення рівня мотивації студентів до навчання наведено в “Моделі формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів” (рис. 1).

Рис.1. Модель формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів

До новоутворень, що виникли в мотиваційній сфері студента внаслідок цілеспрямованого впливу на неї засобами історіографії відносять: усвідомлення актуальності вивчення дисципліни, позитивний досвід навчально-пізнавальної діяльності, інтерес до навчального процесу.

Методичну систему використання засобів історіографії в навчальному процесі з метою формування мотивації до навчально-пізнавальної діяльності представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Методична система впровадження засобів історіографії в навчальний процес

<i>Назва блоку</i>	<i>Змістова характеристика блоку</i>
<i>Мета навчання</i>	використання історичних фактів в процесі вивчення технічних (фундаментальних) дисциплін з метою формування (чи підвищення) мотивації до навчально-пізнавальної діяльності студентів, стимулювання утворення інтересу.
<i>Зміст навчання</i>	визначається навчальними програмами відповідних спеціальностей (на основі навчальної програми з дисципліни формується зміст історичного матеріалу, який буде використано).
<i>Методи навчання</i>	під час занять пропонується використовувати історичні матеріали у вигляді повідомлень, доповідей, коротких цитат (словесні методи), показів слайдів, рисунків історичної тематики (наочні методи), виконання історичних задач (практичні методи).
<i>Форми організації</i>	урок, екскурсія, предметний гурток, самостійна робота, конференція.
<i>Засоби навчання</i>	науково-популярна література, історичної тематики, архівні документи, відеофільми, слайди, плакати тощо

Формування мотивації до навчально-пізнавальної діяльності студентів технічних спеціальностей засобами історіографії представлено таким чином:

1. *Визначається рівень сформованості мотивів студентів* (проводяться бесіди, спостереження, анкетування). У випадку високого рівня мотиву уникнення неприємностей, прагматичного мотиву (націленості на невдачу, незацікавленості навчальним матеріалом) викладач стимулює зміну цих мотивів, а також підтримує (або формує) “позитивні” мотиви (професійний, досягнення успіху, навчально-пізнавальний). Для цього пропонується використовувати такі прийоми:

а) показати важливість обраної професії (це можливо, за умов використання історичних прикладів розвитку даної професії та актуальності її нині);

б) показати важливість вивчення даної дисципліни, розділу. Перед вивченням розділу, теми доцільно робити повідомлення про походження основних понять та зв'язок їх з іншими науками;

в) зацікавити студентів історичними довідками про шлях відкриття та дослідження конкретних понять, показати можливість та тенденцію їх розвитку, застосування;

г) наводити факти з життя вчених, які б позитивно мотивували студентів, зокрема, приклади надзвичайної старанності та праці вчених, які приводили до позитивних результатів;

д) заохочувати студентів до підготовки повідомлень, рефератів участі в конференціях з доповідями (це сприятиме виникненню позитивних емоцій та позитивного досвіду);

е) бути для студентів авторитетним викладачем.

2. У процесі виявлення загальної “позитивної” мотивації (високий або середній рівень мотиву навчання, досягнення успіху та професійного мотиву) і низького рівня мотиву уникнення неприємностей, прагматичного мотиву, увага звертається на підтримку такого стану мотиваційної сфери особистості. Виконуються перераховані вище пункти.

3. Проводиться повторне визначення стану мотивації студентів.

4. Подальший зв'язок зі студентами з метою підтримки досягнутого рівня мотивів до навчально-пізнавальної діяльності, рівня саморозвитку, рефлексії, розкриття творчого потенціалу. Це реалізується шляхом зустрічі викладача зі студентами на консультаціях, гуртках з вивчення історії науки, подальша участь студентів у конференціях з доповідями історичної тематики, заохочення до саморозвитку.

У третьому розділі **“Експериментальна перевірка ефективності формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів засобами історіографії”** презентовано результати констатувального, пошукового та формувального етапів експерименту.

Констатувальний етап педагогічного експерименту проводився з метою визначення стану розробки тематики дослідження в літературі; з'ясування реального стану проблеми нашого дослідження (було проведено експертне оцінювання серед викладачів ВНЗ та вчителів шкіл стосовно важливості включення історичних фактів у навчальний процес та дієвості його на практиці). На запитання: “Як Ви вважаєте, чи впливає на мотивацію навчання студентів/учнів повідомлення вдало підібраних історичних фактів з життя видатних вчених?” відповіді розподілилися наступним чином: “Так, впливають і заохочують до навчання” – 82%,”для деяких учнів це важливо” – 16%, “не мають жодного впливу” – 1%. На цьому етапі експерименту було також проведено дослідження серед студентів. Аналіз результатів дослідження дає підстави робити висновок про те, що переважна більшість студентів (72%) вважають важливим для навчання вдало підібране повідомлення історичних фактів з даної теми і 93% хотіло б отримувати цікаву історичну інформацію. Результатом аналізу навчальної, навчально-методичної та психолого-педагогічної літератури на даному констатувальному етапі експерименту є висновок про недостатню кількість методичних матеріалів мотивуючого характеру.

Метою пошукового етапу експерименту було обґрунтування засобів історіографії в навчальному процесі як способу формування мотивації студентів до навчання. На даному етапі нами досліджувалися різні методичні підходи до формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності. Певним чином емпірично впроваджувалися окремі елементи теоретично розробленої методики підвищення рівня мотивації навчання. Перевірка ефективності впливу засобів історіографії на зацікавлення студентами навчальним матеріалом стало

анкетування, проведене серед студентів ЕГ та КГ. Студентам пропонувалося за п'ятибальною шкалою оцінити власний рівень зацікавленості в навчанні. Оцінка проводилася за наступними категоріями: 1) до навчання мене зацікавило розв'язування складних завдань; 2) до навчання зацікавили факти з життя вчених; 3) до навчання зацікавили консультації з предмету. Статистично значущими виявилися показники з категорії “До навчання зацікавили факти з життя вчених”, що дало підстави робити висновок про дієвість елементів розробленої методичної системи та можливість їх подальшого впровадження в навчальному процесі. Перевірка ефективності впливу засобів історіографії на формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності здійснювалася за критерієм *t*-Стюдента і ϕ критерієм Фішера.

Мета формувального етапу експерименту полягала в тому, щоб перевірити ефективність упровадження запропонованої методики формування мотивації студентів технічних спеціальностей засобами історіографії. Зокрема, було перевірено вплив запропонованої методики на формування наступних мотивів: професійний, набуття знань (пізнавальний мотив), прагматичний мотив, мотив “потреба в досягненні” (набуття успіху), мотив уникнення неприємностей. За результатами аналізу одержаних даних можна стверджувати про ефективність впливу історіографічних фактів на формування професійного мотиву: кількість студентів (ЕГ) з високим рівнем зросла на 10%, на 2% збільшилась кількість студентів із середнім рівнем професійного мотиву, кількість студентів з низьким рівнем зменшилася на 12,5%, аналогічно експериментально та статистично перевірено зміну за рівнями всіх перерахованих мотивів.

Динаміку зміни формування перерахованих мотивів в експериментальній групі показано у вигляді діаграми.

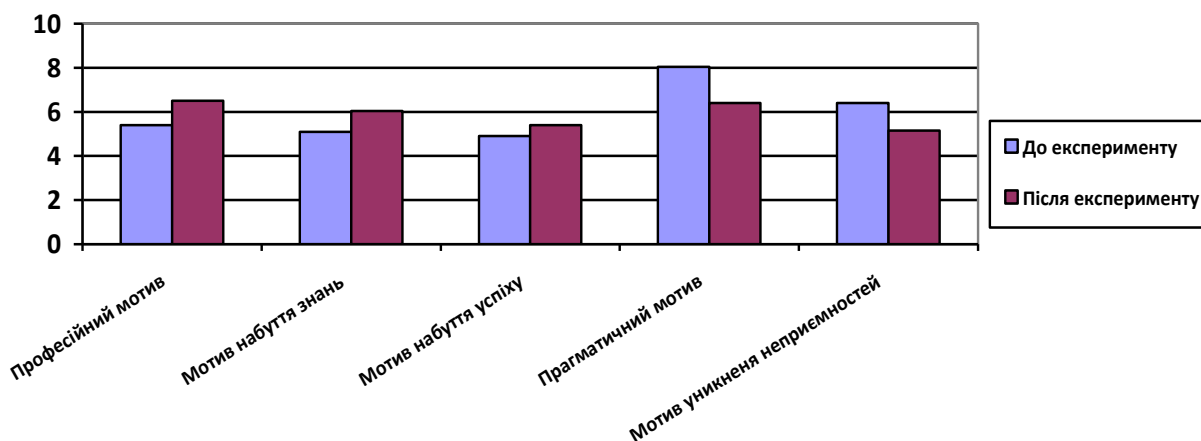

Рис. 2. Показники сформованості мотивів експериментальної групи до і після експерименту

Узагальнюючи одержані результати, ми показали формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів технічних спеціальностей засобами історіографії. Нами виділено наступні критерії (та їх показники) сформованості мотивації засобами історіографії: “потреба в досягненні” (показники – націленість на успіх, віра у власні сили, ставлення до одержаного результату діяльності), професійний (показники – зацікавленість обраною професією,

обізнаність з особливостями обраної спеціальності, майбутньої роботи), *когнітивний* (показники – самостійність в процесі здобуття знань, інтерес до навчального процесу, розуміння важливості одержаних знань), *унікнення неприємностей* (показники – відсутність ініціативності у навчанні, страх осуду, критики впливових людей та страх покарання адміністрації, ставлення до процесу навчання та здобуття знань), *прагматичний* (показники – пріоритетність одержання диплому про освіту за відношенням до одержання знань, незацікавленість навчальною діяльністю).

На основі встановлених показників сформованості мотивації навчально-пізнавальної діяльності засобами історіографії визначено рівні сформованості мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів технічних спеціальностей засобами історіографії:

1) студенти з *високим* рівнем мотивації навчально-пізнавальної діяльності характеризуються націленістю на успіх, часто оптимістично налаштовані, переважно мають на меті отримувати максимальні результати в кожній справі, проте часто одержують задоволення також лише від її виконання, обирають складні, рідше середні по складності завдання, студенти прагнуть глибоко вивчати усі теми, оскільки усвідомлюють важливість кожної з них, відчують задоволення від навчання та одержаних знань, навчаються без нагадувань адміністрації та зовнішнього тиску; вважають обрану професію важливою і перспективною, обізнані з особливостями майбутньої професії, не хочуть мати неприємностей з керівництвом навчального закладу, проте це не виступає основним мотивом вивчення програмного матеріалу, не відчують страху покарання за невчасно складені іспити, оскільки практично завжди всі завдання виконують вчасно і з бажанням, одержання диплому як результату навчання у вищому навчальному закладі не є для них основним стимулом навчання;

2) студенти з *середнім* рівнем мотивації навчально-пізнавальної діяльності характеризуються інтересом до творчої пошукової роботи, активні на заняттях, однак деякі з них іноді не впевнені у своїх силах чи правильності розв'язку завдання, тому іноді соромляться виходити до дошки, часто допомагають один одному, звертаються по допомогу до викладача; властиве оптимістичне налаштування, задоволення можуть одержувати під час виконання певної діяльності, навіть, якщо результат буде гірший, ніж той, на який вони сподівалися, вважають обрану професію важливою і перспективною, знають про неї достатньо багато, обізнані з особливостями майбутньої роботи, до навчання ставляться відповідально, розуміють важливість одержання диплому, як свідчення про навчання у вищому навчальному закладі, однак для них важливішими є інші мотивуючі фактори, для себе вибрали середину між власною ініціативністю та стимуляцією з боку адміністрації;

3) для студентів з *низьким* рівнем сформованості мотивації характерний інтерес до деяких питань дисципліни, які були цікаві та зрозумілі їм зі школи, однак вони не докладають зусиль під час вивчення важких тем, рідко самостійно вивчають розділи чи теми і не часто звертаються за допомогою в навчанні до сильних студентів, задоволення можуть одержувати при виконанні певної діяльності, навіть, якщо результат буде гірший, ніж той, на який вони

сподівалися, при можливості вибирають середні по складності завдання, малоактивні, пасивні на заняттях, не вірять у власні сили, часто сподіваються більше на щасливий випадок, ніж на результат своєї праці, часто не розуміють важливості одержаних знань, інтерес до навчання може бути ситуативним, основним стимулом до навчання є уникнення покарання з боку адміністрації, викладачів, батьків, часто у таких студентів занижена самооцінка, рідко вірять у власні сили, здобуття знань вважають не внутрішнім задоволенням, а необхідністю, що викликана зовнішнім примусом.

У формульованому етапі експерименту взяли участь 39 студентів експериментальних та 38 студентів контрольних груп.

Розподіл студентів експериментальної та контрольної груп за рівнями сформованості мотивації до експерименту і після показано на рис. 3.

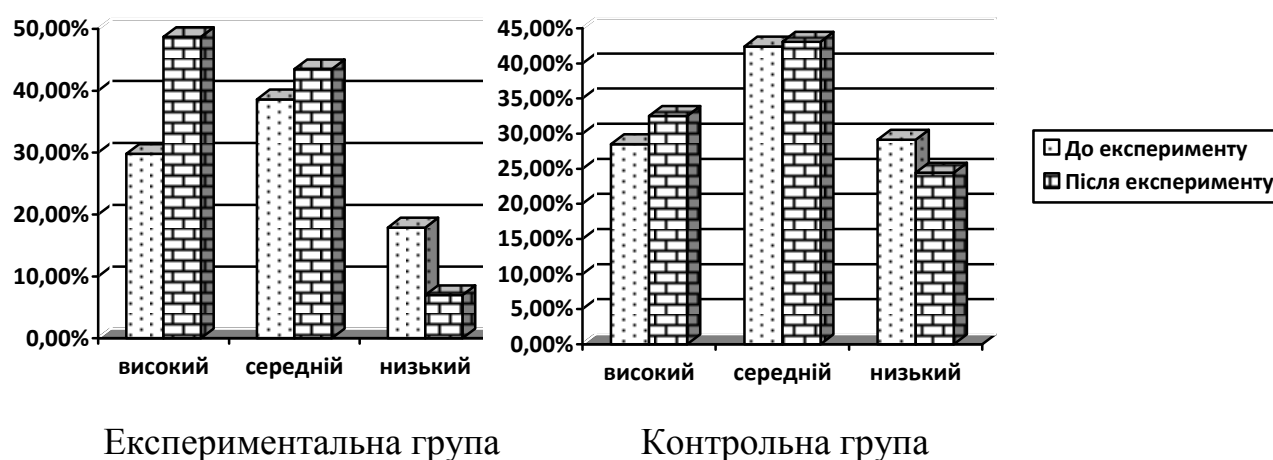

Рис. 3. Розподіл студентів експериментальної та контрольної груп за рівнями сформованості мотивації до і після експерименту

Кількість студентів експериментальної групи з високим рівнем мотивації зросла з 29,8% до 48,7% (збільшилася на 18, 9%), з середнім рівнем мотивації збільшилася на 9,9%, з низьким рівнем мотивації зменшилася на 10,7%. Аналогічні показники розподілу кількості студентів контрольної групи за рівнями сформованості мотивації становлять: кількість студентів з високим рівнем сформованості мотивації зросла на 4%, з середнім рівнем – на 0,68%, кількість студентів з низьким рівнем сформованості мотивації зменшилася на 4,72%.

Таким чином, результати дисертаційного дослідження дають змогу робити висновок про те, що засоби історіографії позитивно впливають на формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності. Отже, мета – досягнута, гіпотеза – доведена, завдання виконані.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного теоретичного дослідження та педагогічного експерименту дають змогу сформулювати такі висновки:

1. Аналіз філософської, психологічної та педагогічної, науково-методичної літератури дає підстави робити висновок про те, що проблема формування

мотивації вивчення спеціальних та фундаментальних дисциплін студентами технічних спеціальностей засобами історіографії досі практично не досліджена.

У психологічній та педагогічній літературі немає певної однозначності та загального підходу до вирішення проблем мотивування. Визначаючи мотивацію через мотив, цьому терміну ми надавали значення сукупності факторів, стимулів, потреб, мотивів, які перебувають в активному стані, впливають на лінію поведінки людини. У свою чергу, мотив як первинне поняття відносно мотивації, нами визначено як *комплекс стимуляторів, інтегрованих з потребами особистості, який і спонукає особистість до діяльності*. Важливим поняттям теорії мотивації є *мотивування*, що визначає тривалий процес активізації *спонукальних сил поведінки* та діяння особистості.

Серед основних видів класифікації мотивів ми вважаємо найдоцільнішою – поділ мотивів на позитивні та негативні. До першої групи ми віднесли професійний мотив, мотив набуття знань, мотив “потреба в досягненні”, до другої групи нами віднесено прагматичний мотив і мотив уникнення (неприємностей).

2. На основі аналізу компонентів педагогічного процесу нами визначено та теоретично обґрунтовано такі педагогічні умови формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності засобами історіографії: *використання сформованої методичної системи впровадження засобів історіографії в навчальний процес, забезпечення професійної компетентності викладачів, систематичне підкріплення у студентів мотивації до оволодіння професійними знаннями і навичками, залучення студентів до активної пошукової навчальної роботи*.

3. До науково-методичних напрямів уведення засобів історіографії в навчальний процес віднесено: *а) усвідомлення важливості матеріалу, що вивчається; б) розширення наукового кругозору та формування наукового світогляду; в) підвищення інтелектуального рівня; г) сприяння залученню студентів до самоосвіти і науково-дослідної роботи; д) історичні факти дають змогу студентам бачити логічну послідовність у структурі навчального матеріалу, тобто здатність співвідносити факти вже доведених тверджень з пошуком їх відкриття; розкрити динаміку розвитку наукових знань і проводити їх систематичне переосмислювання; е) введення історичних аспектів дозволяє показати, що історія науки є важливою складовою загальної історії та історії культури, необхідною умовою розвитку сучасної науки; є) гуманізація та гуманітаризація освіти*.

До психолого-педагогічних напрямів уведення засобів історіографії в навчальний процес з метою формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності ми віднесли можливість врахування психофізіологічних особливостей студентів в процесі використання засобів історіографії (засоби історіографії є допоміжним фактором самоствердження студента), використання засобів історіографії в навчальному процесі передбачає дотримання основних дидактичних принципів – доступності, наочності, наступності, а також їх впровадження в навчальний процес передбачає використання основних психологічних прийомів впливу на свідомість та підсвідомість студента в процесі формування мотивації.

Засоби історіографії в процесі формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів відіграють *мотивуючу, змістову, смислотворчу та виховну функції*. Кожна з яких діалектично поєднує функції мотиву та функції історичних фактів, що включені до навчального процесу.

4. В процесі дослідження було проведено експертну оцінку з даної проблеми серед викладачів вищих навчальних закладів і вчителів. З'ясовано, що 82% всіх респондентів вважають, що історичні матеріали впливають на студентів/учнів і заохочують до навчання. Аналогічні результати було отримано під час опитування студентів вищих навчальних закладів, 72% з них вважають важливим для навчання вдало підібране повідомлення історичних фактів з даної теми, у 93% респондентів виникло зацікавлення історичною інформацією.

Експериментальна перевірка розробленої методики дала можливість робити висновок про її ефективність. Зокрема, було доведено, що після її застосування кількість студентів з високим рівнем професійної мотивації в експериментальній групі зросла на 10%, у контрольній – на 2,6%. В експериментальній групі рівень прагматичного мотиву знизився на 16,7%, у контрольній групі – на 7,9%, кількість студентів експериментальної групи з високим рівнем потреби в досягненні зросла на 11%, у той час, як для контрольної групи ця різниця становить 3%, кількість студентів з високим рівнем мотиву уникнення неприємностей зменшилася на 54%, на 46% зросла кількість студентів із середнім рівнем мотиву уникнення, кількість студентів з низьким рівнем з 0% зросла до 11%, чітко виражена зміна мотиву навчання для середнього та низького рівнів: кількість студентів із середнім рівнем пізнавального мотиву з 38,6% зросла до 43,5%, а кількість студентів з низьким рівнем мотиву набуття знань зменшилася на 10,9%, в той час, як кількість студентів із середнім рівнем пізнавального мотиву зменшилася на 11%, а з низьким рівнем збільшилася на 5%.

5. Основні результати, одержані у процесі експериментального дослідження дають можливість зробити висновок про ефективність процесу формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності засобами історіографії.

Проведене дослідження, звісно, не претендує на повне розв'язання проблеми формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності.

Перспективною лінією досліджень даного напрямку може бути визначення впливу засобів історіографії на формування ширшого спектру мотивів; пошук шляхів подальшого удосконалення процесу формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності засобами історіографії.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВИСВІТЛЕНІ В ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ АВТОРА

Статті у наукових фахових виданнях

1. **Черепашук А. А.** Історичні знання у формуванні наукового світогляду студентів технічних спеціальностей вищих навчальних закладів / Альона Анатоліївна Черепашук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми /

Альона Анатоліївна Черепашук // Зб. наук. пр. Вип. 10. / Редкол. : І. А. Зязюн та ін. – Київ-Вінниця : ДОВ “Вінниця”, 2006. – С. 475-479.

2. **Черепашук А. А.** Врахування мотиваційно-ціннісної сфери особистості при включенні історичних фактів у процес навчання при вивченні технічних дисциплін / Клочко В. І., Черепашук А. А. / Вісник Луганського нац. пед. ун.-ту ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2007. – № 21 (137). Ч. 1. – С.146-150.

3. **Черепашук А. А.** Педагогічні принципи відбору історичних матеріалів з технічних дисциплін / Альона Анатоліївна Черепашук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. Вип. 20 / Редкол. : І. А. Зязюн та ін. – Київ-Вінниця : ДОВ “Вінниця”, 2008. – С. 470-473.

4. **Черепашук А. А.** Засоби історіографії як спосіб формування мотивації студентів до навчання / Альона Анатоліївна Черепашук // Вісник Черкаського ун-ту ім. Б. Хмельницького. Серія : Педагогічні науки. – Черкаси, 2009. – Вип. 149. – С. 141-145.

5. **Черепашук А. А.** Історичні факти – інтегрований елемент науково-технічних, природничих та гуманітарних знань як передумова фахової підготовки / Альона Анатоліївна Черепашук // Вісник Вінницького політехнічного інституту, 2008. – № 4. – С. 42-47.

6. **Черепашук А. А.** Історичний розвиток поняття функції / Альона Анатоліївна Черепашук // Вісн. нац. техн. ун-ту “Харківський політехнічний інститут”. Зб. наук. праць. Тематичний випуск : Історія науки і техніки – Харків : НТУ “ХПІ”, 2008. – №53. – С. 159-168.

7. **Черепашук А. А.** Рівні сформованості та шляхи підвищення мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів технічних спеціальностей / Альона Анатоліївна Черепашук // Вісник Черкаського ун.-ту ім. Б. Хмельницького. Серія : Педагогічні науки. – Черкаси, 2008. – Вип. 136. – С. 92-95.

Посібники, методичні рекомендації

8. **Черепашук А. А.** Теорія ймовірностей. Ч. 1. Історичні екскурси та основні теоретичні відомості / Тичинська Л. М., Черепашук А. А. / Вінниця : ВНТУ, 2010. – 110 с.

9. **Черепашук А. А.** Методичні рекомендації до формування мотивації студентів технічних спеціальностей / В. І. Клочко, А. А. Черепашук / Методичні рекомендації. – Вінниця : ВНТУ, 2010. – 60 с.

Матеріали і тези доповідей

10. **Черепашук А. А.** Історія математики в процесі вивчення технічних дисциплін/ Альона Анатоліївна Черепашук // Одинадцята міжнародна наукова конференція ім. М. Кравчука, 15-20 трав., 2006 р. Київ : Матеріали конф. – К. : ТОВ “Задруга”, 2006. – С. 949.

11. **Черепашук А. А.** Психолого-педагогічні аспекти введення історичних екскурсів у процес вивчення технічних дисциплін у вищих закладах освіти / Альона Анатоліївна Черепашук // Гуманізм та освіта. Збірник матеріалів

VIII міжнародної науково-практичної конференції, м. Вінниця, 19-20 травня 2006 р. : УНІВЕРСУМ – Вінниця, 2006. – С. 172-174.

12. **Черепашук А. А.** Основні чинники формування інтересу до навчання у студентів ВНЗ на прикладі історичних матеріалів / Альона Анатоліївна Черепашук // Дванадцята міжнародна наукова конференція ім. академіка М. Кравчука, 15-17 трав., 2008р. – Київ : Матеріали конф. – К. : ТОВ “Задруга”, 2008. – С. 365.

13. **Черепашук А. А.** Формування мотивації навчання студентів здібних до математичних та технічних фундаментальних дисциплін / Альона Анатоліївна Черепашук // Стан та перспективи підготовки вчителя математики в Україні // Матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції (10-11 грудня 2009 р.) – Вінниця : Планер, 2009. – С. 228-229.

Публікації в інших виданнях

14. **Черепашук А. А.** Застосування інтерактивних технологій у процесі розгляду історичних фактів під час розгляду технічних дисциплін / Альона Анатоліївна Черепашук // Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі : Зб. наук. праць. Вип. V. – Кривий Ріг : Вид. відділ НМетАУ, 2008. – С 48-53.

15. **Черепашук А. А.** Проблеми формування мотивації навчальної діяльності в процесі підготовки фахівців технічного напрямку / Альона Анатоліївна Черепашук // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія : Педагогіка. – Тернопіль, 2009. – №3. – С. 103-106.

АНОТАЦІЇ

Коломієць А. А. Формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів технічних спеціальностей засобами історіографії. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, 2011.

У дисертації визначено понятійний апарат проблеми мотивації, досліджено власне проблему формування мотивації студентів до навчання засобами історіографії. Розроблена, обґрунтована й експериментально апробована методика застосування засобів історіографії з метою формування позитивних мотивів до навчання, визначено та експериментально перевірено педагогічні умови застосування даної методики.

Експериментально доведено, що впровадження розробленої методики застосування засобів історіографії в навчальному процесі безпосередньо впливає на формування позитивних мотивів навчання, впливає на зміну мотивації навчально-пізнавальної діяльності.

Ключові слова: мотивація, мотив, засоби історіографії, навчально-пізнавальна діяльність, методика формування мотивації навчання засобами історіографії.

Коломиец А. А. Формирование мотивации учебно-познавательной деятельности студентов технических специальностей средствами историографии. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, Винница, 2011.

В диссертации определены понятийный аппарат проблемы мотивации, исследована собственно проблема формирования мотивации студентов к обучению средствами историографии. Разработана, обоснована и экспериментально апробирована методика применения средств историографии с целью формирования “позитивных” мотивов к обучению, определены и экспериментально проверены условия применения данной методики.

Выделены, теоретически обоснованы и экспериментально проверены педагогические условия формирования мотивации студентов технических специальностей средствами историографии: использование сформированной методической системы внедрения средств историографии в учебный процесс, обеспечение профессиональной компетентности преподавателей, систематическое подкрепление у студентов мотивации к освоению профессиональными знаниями и навыками, привлечение студентов к учебной поисковой деятельности.

Для проверки эффективности разработанной методики проверена разница уровней сформированности следующих мотивов: профессиональный, познавательный (мотив приобретения знаний), прагматичный, мотив "потребность в достижении", мотив избегание неприятностей. Для экспериментальной группы разница высокого, среднего и низкого уровней указанных мотивов до и после эксперимента является статистически значимой, в то время, как для контрольной группы эта разница не есть таковой.

Формирование мотивации учебно-познавательной деятельности студентов технических специальностей средствами историографии включает в себя следующие пункты:

1. Определяется уровень сформированности мотивов студентов (проводятся беседы, анкетирование, наблюдение).

2. При выявлении высокого уровня прагматичного мотива, мотива избегание неприятностей (а также низкого уровня “позитивных” исследуемых мотивов) предлагается использовать следующие шаги:

а) показать важность выбранной профессии. Это возможно, используя исторические примеры развития профессии и актуальности ее сегодня;

б) показать важность изучения данной дисциплины, раздела. Это можно сделать применяя средства историографии, в частности, перед изучением конкретного раздела, темы можно делать сообщения о происхождении данной дисциплины, происхождении понятий и их связь с сегодняшней наукой и важности их для науки;

в) заинтересовать студентов, в частности, историческими справками о пути открытия и исследования конкретных понятий, показать возможность и тенденцию их развития;

г) приводить интересные факты из жизни ученых, которые бы положительно мотивировали студентов, в частности факты патриотического характера, примеры чрезвычайной тщательности и труда ученых, которые приводили к положительным результатам, при этом важно обратить внимание на то, что именно труд и усердие, а не социальное состояние привели ученых к успеху;

д) формировать мотивацию студентов путем поощрения подготовки докладов и рефератов, к выступлениям на конференциях, выступления перед аудиторией, которые заканчивались положительным опытом выступающих студентов (положительными эмоциями);

е) быть для студентов авторитетным преподавателем;

3. При выявлении общей позитивной мотивации (высокий или средний уровень мотива обучения, профессионального мотива, мотива достижения успеха) внимание обращается на поддержку такого состояния мотивационной сферы личности, при этом выполняются вышеперечисленные пункты.

4. После окончания изучения предмета, дисциплины проводится повторное определение уровня мотивации студентов.

5. Дальнейшая связь со студентами с целью поддержания достигнутого уровня мотивации к учебно-познавательной деятельности, уровня саморазвития, рефлексии, раскрытие творческого потенциала.

Экспериментально доказано, что внедрение разработанной методики применения средств историографии в учебном процессе непосредственно влияет на формирование “позитивных” мотивов учения, а также способствует повышению уровня знаний.

Ключевые слова: мотивация, мотив, средства историографии, учебно-познавательная деятельность, методика формирования мотивации обучения средствами историографии.

Kolomiets A. A. Formation of motivation of training and cognitive activity of students of technical specialities by means of historiography. - Manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of pedagogical sciences, specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Vinnitsa State Pedagogical University named after M. Kozubinskiy, Vinnytsia, 2011.

The dissertation is defined concept vehicle problems of motivation, actually studied the problem of forming motivate students to study means of historiography. Developed, substantiated and experimentally tested method of application of historiography to develop positive motivation for learning, defined and experimentally verified the conditions of application of this method.

Experimentally proved that the implementation of the developed methods for the application of historiography in the learning process directly affects the formation of positive motivation training.

Key words: motivation, motive, facilities of historiography, educational-cognitive activity, methodology of forming of motivation of studies of historiography facilities.

Підписано до друку 04.04.2011. Формат 60x90/16
Папір друкарський. Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. № 16.

Редакційно-видавничий відділ
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32